

แนวทางการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน

สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร

พ.ศ. ๒๕๖๐

สำนักบริหารกลาง ฝ่ายนิติการ

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐

ส่วนที่ ๑

ผลประโยชน์ทับซ้อน

ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict Of Interests) หรือความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นปัญหาทางการบริหารภาครัฐในปัจจุบันที่เป็นบ่อเกิดของปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบในระดับที่รุนแรงขึ้น และยังสะท้อนถึงปัญหาการขาดหลักธรรมาภิบาลและเป็นอุปสรรคต่อการบริหารและการพัฒนาประเทศ

สำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง สถานการณ์หรือการกระทำของบุคคลไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ข้าราชการ พนักงาน บริษัท หรือผู้บริการมีผลประโยชน์ส่วนตนเข้ามาเกี่ยวข้องจนส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจหรือการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนั้น การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ทั้งเจตนาหรือไม่เจตนา หรือบางเรื่องเป็นการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนไม่เห็นว่าจะจะเป็นสิ่งผิดแต่อย่างใด พฤติกรรมเหล่านี้เป็นการกระทำความผิดทางจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมแต่กลับตัดสินใจปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้อง

ความหมายของผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interests)

ความหมายของผลประโยชน์ทับซ้อน Conflict of Interests มีการใช้ไว้หลายคำ เช่น

๑) ผลประโยชน์ทับซ้อน

๒) ผลประโยชน์ขัดกัน

๓) ความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งโดยรวมคือการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ดังนั้นผลประโยชน์ทับซ้อน จึงหมายถึงความทับซ้อนระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์สาธารณะที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ เป็นสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีผลประโยชน์ส่วนตัวอยู่และได้ใช้อิทธิพลตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว อาจมีหลากหลายรูปแบบโดยไม่จำกัดอยู่ในรูปของตัวเงินหรือทรัพย์สินเท่านั้น แต่รวมถึงผลประโยชน์อื่นๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงินหรือทรัพย์สินด้วย ได้แก่

๑. หาประโยชน์ให้ตนเอง คือ การใช้อำนาจหน้าที่เพื่อตนเอง เช่น ข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ทำให้บริษัทของตนเอง หรือบริษัทพวกพ้อง ได้งานรับเหมาจากรัฐบาล การจัดซื้อจัดจ้างของทางราชการ หรือฝากลูกหลานเข้าทำงาน
๒. รับผลประโยชน์ คือ การรับสินบน หรือรับของขวัญ เช่น เป็นเจ้าหน้าที่จัดซื้อแล้วรับของกำนัลจากร้านค้า
๓. ใช้อิทธิพล เป็นการเรียกผลตอบแทนในการใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเพื่อส่งผลให้เกิดความไม่เป็นไปธรรมในการทำงาน
๔. ใช้ทรัพย์สินของทางราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตน เช่น การใช้รถยนต์ของทางราชการไปในงานส่วนตัว

๕. ใช้ข้อมูลลับของทางราชการ เป็นการนำข้อมูลลับของทางราชการ เพื่อรับสิ่งตอบแทนที่เป็นประโยชน์ในรูปของเงินหรือประโยชน์อื่น ๆ หรือนำไปเปิดเผยให้ญาติหรือพวกพ้องเพื่อแสวงหาประโยชน์จากข้อมูลนั้น
๖. การทำงานพิเศษ เช่น เป็นที่ปรึกษาหรือตั้งบริษัทดำเนินธุรกิจซ้อนกับหน่วยงานที่ตนเองทำงานอยู่
๗. การทำงานหลังเกษียณ คือ การทำงานกับผู้อื่นหลังออกจากที่ทำงานเดิม โดยใช้ความรู้หรืออิทธิพลจากที่เคยปฏิบัติหน้าที่ราชการมารับงาน หรือเอาประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้อง

ผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม

ผลประโยชน์ส่วนตน (private interest) คือ สิ่งใดๆ ก็ตามที่มีผลต่อบุคคล/กลุ่ม ไม่ว่าจะในทางบวกหรือลบ “ผลประโยชน์ส่วนตน” ไม่ได้ครอบคลุมเพียงผลประโยชน์ด้านการทำงานหรือธุรกิจของเจ้าหน้าที่ แต่รวมถึงคนที่ติดต่อสัมพันธ์ด้วย เช่น เพื่อน ญาติ คู่แข่ง ศัตรู เมื่อใดเจ้าหน้าที่ประสงค์จะให้เหล่านี้ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ เมื่อนั้นก็ถือว่ามีเรื่องผลประโยชน์ส่วนตนมาเกี่ยวข้อง

ผลประโยชน์ส่วนตน แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

- ๑) ผลประโยชน์ส่วนตนที่เกี่ยวกับเงิน ไม่ได้เกี่ยวกับการได้มาซึ่งเงินทองเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวกับการเพิ่มพูนประโยชน์หรือปกป้องการสูญเสียของสิ่งที่มีอยู่แล้ว เช่น ที่ดิน หุ่น ตำแหน่งหน้าที่ในกลุ่มงาน รวมถึงการได้มาซึ่งผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในรูปตัวเงิน เช่น สัมปทาน ของขวัญ หรือของที่แสดงน้ำใจไมตรีอื่นๆ
- ๒) ผลประโยชน์ที่ไม่เกี่ยวกับเงิน เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว หรือกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมอื่นๆ เช่น สถาบันการศึกษา สมาคม ลัทธิ แนวคิด ซึ่งมักจะอยู่ในรูปของความลำเอียง/อคติ/เลือกที่รักมักที่ชัง หรือแม้กระทั่งความคิดเห็นส่วนตัว

ผลประโยชน์ส่วนรวม (Public Interest) คือ ประโยชน์ของชุมชนโดยรวม ไม่ใช่ผลรวมของประโยชน์ของปัจเจกบุคคล และไม่ใช่ผลประโยชน์ของกลุ่มคน

ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interests) องค์กรสากลคือ OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) ได้ให้นิยามว่า เป็นความทับซ้อนระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์สาธารณะที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผลประโยชน์ทับซ้อนมี ๓ ประเภท คือ

- ๑) ผลประโยชน์ทับซ้อนที่เกิดขึ้นจริง มีความทับซ้อนระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและสาธารณะเกิดขึ้น
- ๒) ผลประโยชน์ทับซ้อนที่เห็น เป็นผลประโยชน์ทับซ้อนที่คนเห็นว่ามี แต่จริงๆ อาจไม่มีก็ได้
- ๓) ผลประโยชน์ทับซ้อนที่เป็นไปได้ เป็นผลประโยชน์ส่วนตนที่มีในปัจจุบันอาจจะทับซ้อนกับผลประโยชน์สาธารณะได้ในอนาคต

ตัวอย่างของผลประโยชน์ทับซ้อน

๑. หาประโยชน์ในตนเอง
๒. รับประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่
๓. ใช้อิทธิพลเรียกผลประโยชน์ตอบแทน
๔. ใช้ทรัพย์สินของราชการเพื่อประโยชน์ของตนเอง
๕. รับงานนอก แล้วส่งผลเสียให้งานในหน้าที่
๖. การให้ของขวัญ ของกำนัล เพื่อหวังความก้าวหน้า
๗. ช่วยญาติมิตรทำงานในหน่วยงานที่ตนมีอำนาจ
๘. ซื้อขายตำแหน่ง จ่ายผลประโยชน์ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของตน ฯลฯ

ตัวอย่าง การกระทำที่เป็นความเสี่ยงของผลประโยชน์ทับซ้อน ของข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง
สถาบัน เช่น

ด้านจัดซื้อ-จัดจ้าง

๑) การกำหนดมาตรฐาน (Specification) ในสินค้าที่จะจัดซื้อจัดจ้างให้บริษัทของตนหรือบริษัทของ
พวกพ้องให้ได้เปรียบหรือชนะการประมูล

๒) การให้ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างแก่พวกพ้อง/ญาติ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในการประมูลหรือการ
จ้างเหมา รวมถึงการปิดข้อมูล เช่น การปิดประกาศหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารล่าช้าหรือพ้นกำหนดการยื่นใบ
เสนอราคา เป็นต้น

ด้านบุคคล

๑) การรับผลประโยชน์หรือการเรียกร้อยสิ่งตอบแทนจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ

๒) การทำงานหลังเกษียณให้กับหน่วยงานที่มีผลประโยชน์ขัดกับหน่วยงานต้นสังกัดเดิม เป็นต้น

ส่วนที่ ๒

แนวทางการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน

แนวทางปฏิบัติในการเสริมสร้างจริยธรรมข้าราชการพลเรือนเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน โดยปฏิบัติตามค่านิยมหรือคุณธรรมหลักโดยเฉพาะการยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม การยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมและถูกกฎหมาย การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตัว และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน และการให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัยและไม่เลือกปฏิบัติ การมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์และรับผิดชอบ ซึ่งจากผลการวิจัยของประเทศไทย ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒) พบว่า เป็นค่านิยมคุณธรรมที่สำคัญและจำเป็นมาก ส่งผลให้คุณธรรม/ค่านิยมอื่นของบุคคลสูงตามไปด้วย

แนวทางการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน

๑. การยึดมั่นคุณธรรมและจริยธรรม

ข้าราชการหรือพนักงานของสถาบัน มีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

- ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ตรงไป ตรงมา (Integrity)
- ต้องไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในการทำงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว หรือพวกพ้อง เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม จะต้องยึดผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักเสมอ
- ปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์ พร้อมรับผิดชอบ (accountability) ต่องานและประชาชน
- ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นกลาง (Impartial) ปราศจากส่วนได้ส่วนเสีย และเปิดเผย กรณีเกิดข้อขัดแย้งระหว่างจริยธรรมของข้าราชการกับหลักคุณธรรมหรือความเชื่อทางศาสนาที่ยึดถือ ให้ยึดหลักจริยธรรมของข้าราชการในการตัดสินใจกระทำหน้าที่ แต่หากหลักคุณธรรมและหรือความเชื่อทางศาสนา มามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างมาก หรือก่อให้เกิดอคติต่อการทำหน้าที่ให้ปรึกษาผู้บังคับบัญชา เพื่อขอหยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น และไม่ให้อ่อนไหวเสียหายแก่ผู้รับบริการหรือสาธารณะ

๒. การยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมและถูกกฎหมาย

การยึดมั่นในหลักการ มีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

- ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธะผูกพันอย่างเที่ยงตรง รักษาสิ่งจะและไม่สัญญาใดๆ กับผู้อื่น โดยมุ่งประโยชน์ส่วนตัว เกียรติยศ หรือความก้าวหน้าของตน
- ตัดสินใจและกระทำใดๆ บนพื้นฐานของการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล โดยยึดหลักการ กฎหมายและความเป็นธรรม
- ใช้อำนาจและจัดการทรัพยากรเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณะ
- แสดงให้เห็นว่าความเป็นตัวตนของตนเอง ความเชื่อทางศาสนา และผลประโยชน์ส่วนตัวไม่ได้มีผลกระทบต่อความสามารถในการทำงาน
- กระทำการโดยยึดหลักการที่ถูกต้องทุกขณะ แม้จะไม่ใช่ในที่ทำงาน

- ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา ที่ชอบด้วยกฎหมาย กฎเกณฑ์ เหตุผลที่ชอบธรรม และกล้าคัดค้านคำสั่งที่ไม่ชอบธรรม
- กล้าแจ้งเหตุหรือร้องเรียนเมื่อพบเห็นการกระทำผิด แม้ผู้กระทำผิดจะเป็นญาติ เพื่อนร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชาของตนเอง
- กล้าตัดสินใจด้วยความถูกต้อง เทียบธรรม แม้อาจไม่ถูกใจประชาชน
- เปิดเผยการหลอกลวง ททุจริต ประพฤติมิชอบ คอร์รัปชันและการกระทำผิดในการบริหารงานต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ

๓. การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน

การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน ข้าราชการ พนักงานสถาบัน และลูกจ้างของสถาบัน มีพันธะสัญญาที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน เพื่อสร้างประโยชน์สุขของประชาชน สร้างความก้าวหน้าให้ประเทศชาติอย่างยั่งยืน มีแนวทางปฏิบัติดังนี้

- ตัดสินใจในการทำหน้าที่ด้วยความชอบธรรม เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชน แม้จะเป็นผลร้ายต่อตนเองเสี่ยงต่อความมั่นคงในหน้าที่หรือเสี่ยงต่อชีวิต
- ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชนในการดำเนินการปกป้องผลประโยชน์ของชาติและคุณความดีของสาธารณะ

การรับหรือให้ของขวัญ ของที่ระลึก ของกำนัล และหรือผลประโยชน์

การเป็นข้าราชการ พนักงานสถาบัน และลูกจ้างของสถาบัน ต้องเกี่ยวข้องกับความไว้วางใจของสาธารณะ นั่นคือ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง ไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย และถูกต้องชอบธรรม ดังนั้น ไม่เป็นการสมควรที่จะได้รับหรือให้ของขวัญ ของกำนัล และหรือผลประโยชน์ที่จะส่งผลหรืออาจส่งผลทำให้เกิดการแทรกแซงความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ มีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

- ข้าราชการ พนักงานสถาบัน และลูกจ้างของสถาบันต้องไม่ถกถามนำถึงการให้ การรับของขวัญ ของที่ระลึก ของกำนัลและผลประโยชน์

- หากมีสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ควรปฏิเสธการรับของกำนัล ของขวัญ และผลประโยชน์ โดยอธิบายว่าเป็นการขัดต่อนโยบายของรัฐ ความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ และอาจเป็นผลให้ถูกถอดถอนจากการปฏิบัติหน้าที่ได้

- ไม่รับหรือไม่ให้เงินสด เช็ค พันธบัตร หุ้น ทองคำ อัญมณี อสังหาริมทรัพย์ หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสด

- ก่อนรับหรือให้ของขวัญ/ของที่ระลึก ของกำนัล และหรือผลประโยชน์ใดๆ ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าได้ปฏิบัติตามกฎหมาย นโยบายของหน่วยงาน โดยสิ่งของหรือของขวัญที่ให้แก่กันในการงาน ควรมีราคาเล็กน้อย (ไม่เกินสามพันบาทถ้วน)

- เก็บรักษาหลักฐานการใช้จ่ายเงินที่แสดงมูลค่าของขวัญ/ของที่ระลึก เพื่อการตรวจสอบ

- กรณีได้รับมอบหมายหรือได้รับอนุญาตจากหน่วยงานให้ไปช่วยเหลือหน่วยงานภายนอก อาจรับเงินค่าสมนาคุณ สิ่งของหรือของขวัญ ตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงการคลัง

การปฏิเธรระบบอุปถัมภ์ทุกรูปแบบ มีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

- ต่อต้านการคุกคามหรือการใช้อิทธิพลทุกรูปแบบ
- หลีกเลี่ยงการใช้ความพอใจส่วนตัวในการปฏิบัติงานและปฏิบัติตามนโยบาย
- ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพล ไม่ใช้อิทธิพล และหรือไม่ใช้อำนาจหน้าที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมของบุคคล

อื่นในการทำงานและการดำรงชีวิตส่วนตัว

- ไม่ปฏิบัติงานราชการที่สมาชิกในครอบครัว เพื่อน บุคคลใกล้ชิด มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง
- ไม่กระทำการใดเป็นการช่วยเหลือ อุปถัมภ์ หรือเลือกปฏิบัติต่อบางบุคคลอย่างไม่ยุติธรรม หรือ

เพื่อผลประโยชน์บางอย่าง

- ต้องทำงานด้วยความเที่ยงธรรม และจะต้องไม่ให้สิทธิพิเศษแก่ภาคเอกชน หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

เป็นกรณีพิเศษ

- หลีกเลี่ยงความพอใจส่วนตัวหรือเลือกปฏิบัติในการกำหนดและปฏิบัติตามนโยบาย
- ยึดหลักความยุติธรรมตามที่สังคมคาดหวังในการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ ๓

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน

“วาระแห่งชาติ” ที่เป็นเรื่องที่สังคมและรัฐบาลให้ความสนใจมากที่สุดในปัจจุบัน คงไม่พ้นเรื่องการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันให้เป็นรูปธรรม โดยเมื่อปลายสัปดาห์ที่ผ่านมา พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ก็ได้เป็นประธานการจัดกิจกรรม กรรมสนอง โองที่ท้องสนามหลวง เนื่องในวันต่อต้านคอร์รัปชันแห่งชาติ โดยมีผู้เข้าร่วมทั้งภาครัฐและเอกชนนับหลายพันคน ล่าสุดก็มีการเอ่ยอ้างถึงร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม พ.ศ.... หรือที่รู้จักกันในภาษาบ้านๆ ว่า “กฎหมาย ๗ ชั่วโมง” ที่ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาขึ้นมาอีควาระหนึ่ง ซึ่งเลขาธิการกฤษฎีกาก็ยืนยันว่าอยู่ในช่วงการปรับแก้รายละเอียด โดยคาดว่าจะเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ภายใน ๑-๒ สัปดาห์นี้ ก่อนส่งให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) พิจารณาต่อไป (ที่มา: ไทยโพสต์, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙)

ปัจจุบัน หน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงาน ก.พ. จึงได้เผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยเฉพาะเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ในภาครัฐ (ป.ป.ท.) และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติว่า ด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐) และพัฒนาเครื่องมือ การประเมิน คุณธรรมและความโปร่งใสการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment : ITA)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน

กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน

๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๕๐ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๔

มาตรา ๑๐๐ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดดำเนินกิจการ ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้ส่วนเสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี

(๒) เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี

(๓) รับสัมปทานหรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานจากรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

(๔) เข้าไปมีส่วนได้เสียในฐานะเป็นกรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงาน หรือลูกจ้างในธุรกิจของเอกชนซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับ ดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบของหน่วยงานของรัฐ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดอยู่หรือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งโดยสภาพของผลประโยชน์ของธุรกิจของ

เอกชนนั้นอาจขัดแย้งต่อประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ทางราชการหรือกระทบต่อความมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้น

เจ้าหน้าที่ของรัฐตำแหน่งใดที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินกิจการตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้นำบทบัญญัติในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับคู่สมรสของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามวรรคสอง โดยให้ถือว่าการดำเนินกิจการของคู่สมรสดังกล่าวเป็นการดำเนินกิจการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๑๐๑ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๐๐ มาใช้บังคับกับการดำเนินกิจการของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีโดยอนุโลม เว้นแต่การเป็นผู้ถือหุ้นไม่เกินร้อยละห้าของ จำนวนหุ้นทั้งหมดที่จำหน่ายได้ในบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งไม่ใช่บริษัทที่เป็นคู่สัญญา กับหน่วยงานของรัฐตาม มาตรา ๑๐๐ (๒) ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

มาตรา ๑๐๒ บทบัญญัติมาตรา ๑๐๐ มิให้นำมาใช้บังคับกับการดำเนินกิจการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหน่วยงานที่มีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบการดำเนินงานของบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในบริษัทจำกัด มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดที่หน่วยงานของรัฐถือหุ้นหรือเข้าร่วมทุน

มาตรา ๑๐๓ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลนอกเหนือจากทรัพย์สิน หรือประโยชน์อันควรได้ตามกฎหมายหรือกฎ ข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เว้นแต่การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยา ตามหลักเกณฑ์และจำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

บทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีด้วยโดยอนุโลม

และมาตรา ๑๐๓/๑ บรรดาความผิดที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ให้ถือเป็นความผิดฐาน ทุจริตต่อหน้าที่หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

บทลงโทษ มาตรา ๑๒๒ เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๑๐๐ มาตรา ๑๐๑ หรือมาตรา ๑๐๓ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีความผิดตามมาตรา ๑๐๐ วรรคสาม หากเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้เห็นยินยอมด้วยในการที่คู่สมรสของตนดำเนินการตามมาตรา ๑๐๐ วรรคหนึ่งให้ถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด

๒) ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. ๒๕๕๓

อาศัยอำนาจ ตามความในมาตรา ๑๐๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๓

ข้อ ๓ “การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดโดยธรรมจรรยา” หมายความว่า การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากญาติหรือจากบุคคล ที่ให้กันในโอกาสต่างๆ โดยปกติตามขนบธรรมเนียมประเพณี หรือวัฒนธรรม หรือให้กันตามมารยาทที่ปฏิบัติกันในสังคม

“ญาติ” หมายความว่า ผู้เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน พี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ลุง ป้า น้า อา คู่สมรส ผู้เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานของคู่สมรส บุตรบุญธรรมหรือผู้รับบุตรบุญธรรม

“ประโยชน์อื่นใด” หมายความว่า สิ่งที่มีมูลค่า ได้แก่

- (๑) การลดราคา
- (๒) การรับความบันเทิง
- (๓) การรับบริการ
- (๔) การรับการฝึกอบรม
- (๕) สิ่งอื่นใดในลักษณะเดียวกัน

ข้อ ๔ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใด รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคล นอกเหนือจากทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันควรได้

- ตามกฎหมาย
- กฎ
- ข้อบังคับ

ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เว้นแต่การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด โดยธรรมจรรยา ตามที่กำหนดไว้

ข้อ ๕ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด โดยธรรมจรรยาได้ ดังต่อไปนี้

(๑) รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจาก ญาติ ซึ่งให้โดยเสน่หา ตามจำนวนที่เหมาะสมตามฐานะานุรูป (หมายถึง ตามความพอดี พอเหมาะ พอควร พอสมน้ำสมเนื้อ ใช้ในกรณีปฏิบัติกิจการ การใช้จ่าย การต้อนรับ การดำรงชีพ เป็นต้น กล่าวคือ ให้เป็นไปอย่างพอดี พอเหมาะ พอควร ไม่ให้เกินเลยฐานะไปหรือมีก่ายหย่อนยานไปจนน่าเกลียด)

(๒) รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ญาติ มีราคาหรือมูลค่าในการรับจากแต่ละบุคคล แต่ละโอกาสไม่เกินสามพันบาท

(๓) รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่การให้นั้นเป็นการให้ในลักษณะให้กับบุคคลทั่วไป

ข้อ ๖ การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากต่างประเทศ ซึ่งผู้ให้มิได้ระบุให้เป็นของส่วนตัว หรือมีหรือมูลค่าเกินกว่าสามพันบาท ไม่ว่าจะระบุเป็นของส่วนตัวหรือไม่ แต่มีเหตุผลความจำเป็นที่ จะต้องรับไว้เพื่อรักษาไมตรีมิตรภาพ หรือความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นรายงาน รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าว ให้ผู้บังคับบัญชาทราบโดยเร็ว หากผู้บังคับบัญชาเห็นว่าไม่มีเหตุที่จะอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ผู้นั้นยึดถือทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าวไว้ เป็นประโยชน์ส่วนตัวบุคคล ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นส่งมอบทรัพย์สินให้หน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดโดยทันที

ข้อ ๗ การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือมีราคาหรือ มีมูลค่ามากกว่าที่กำหนดไว้ในข้อ ๕ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับมาแล้วโดยมีความจำเป็นอย่างยี่งที่ต้องรับไว้ เพื่อรักษาไมตรีมิตรภาพ หรือความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นต้องแจ้งรายละเอียด ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นต่อผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการ ผู้บริหาร สูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หรือผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงาน สถาบันหรือองค์กรที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดโดยทันที ที่สามารถกระทำได้เพื่อให้วินิจฉัยว่ามีเหตุผลความจำเป็น ความเหมาะสม และสมควรที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นั้นรับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นไว้เป็นสิทธิของตนหรือไม่

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจหน่วยงานหรือสถาบันหรือองค์กรที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัด มีคำสั่งว่าไม่สมควรรับทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าว ก็ให้คืนทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นแก่ผู้ให้โดยทันที ในกรณีที่ไม่สามารถคืนให้ได้ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นส่งมอบทรัพย์สิน หรือประโยชน์ดังกล่าวให้เป็นสิทธิของหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นสังกัดโดยเร็ว

เมื่อได้ดำเนินการตามความในวรรคสองแล้ว ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นไม่เคยได้รับ ทรัพย์สินหรือประโยชน์ดังกล่าวเลย

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ได้รับทรัพย์สินไว้ตามวรรคหนึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวงหรือเทียบเท่า หรือเป็นกรรมการหรือผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นกรรมการ หรือผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานของรัฐให้แจ้งรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้นต่อผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนส่วนผู้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ และกรรมการในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่ไม่มีผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจถอดถอน ให้แจ้งต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งนี้เพื่อดำเนินการตามความในวรรคหนึ่งและวรรคสอง

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ได้รับทรัพย์สินไว้ตามวรรคหนึ่ง เป็นผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ให้แจ้งรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้น ต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานสภาท้องถิ่นที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นเป็นสมาชิก แล้วแต่กรณีเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง

ข้อ ๘ หลักเกณฑ์การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามประกาศ ฉบับนี้ ให้ใช้บังคับผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วไม่ถึงสองปีด้วย

๓) ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน

๓.๑) ส่วนคำปรารภ ได้กล่าวถึงค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ๙ ประการของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ๙ ข้อ ดังนี้

- (๑) การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม
- (๒) การมีจิตสำนึกที่ดีซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบ
- (๓) การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน และไม่เผลอประโยชน์ ทับซ้อน
- (๔) การยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรมและถูกกฎหมาย
- (๕) การให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัย และไม่เลือกปฏิบัติ
- (๖) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้อง ไม่บิดเบือน ข้อเท็จจริง

(๗) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐานมีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้

(๘) การยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๙) การยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กร (ที่มา ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน, ราชกิจจานุเบกษา, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒)

๓.๒) หมวด ๒ ข้อ ๕ ให้ข้าราชการต้องแยกเรื่องส่วนตัวออกจากตำแหน่งหน้าที่ และยึดถือประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยอย่างน้อยต้องวางตน ดังนี้

(๑) ไม่นำความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ตนมีต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าจะ เป็นญาติ พี่น้อง พรรคพวก เพื่อนฝูง หรือผู้มีบุญคุณส่วนตัว มาประกอบการใช้ดุลยพินิจให้เป็นคุณ หรือเป็นโทษแก่บุคคลนั้น หรือปฏิบัติต่อบุคคลนั้นต่างจากบุคคลอื่น เพราะความชอบหรือชัง

(๒) ไม่ใช้เวลาราชการ เงิน ทรัพย์สิน บุคลากร บริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของทางราชการไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่ได้รับอนุญาต โดยชอบด้วยกฎหมาย

(๓) ไม่กระทำการใด หรือดำรงตำแหน่ง หรือปฏิบัติการใดในฐานะส่วนตัว ซึ่งก่อให้เกิดความเคลือบแคลงหรือสงสัยว่าจะขัดกับประโยชน์ส่วนรวมที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน้าที่ ทั้งนี้ในกรณีมีความเคลือบแคลงหรือสงสัยให้ข้าราชการผู้นั้นยุติการกระทำดังกล่าวไว้ก่อนแล้วแจ้งให้ ผู้บังคับบัญชาหัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการจริยธรรมพิจารณา เมื่อคณะกรรมการจริยธรรมวินิจฉัย เป็นประการใด แล้วจึงปฏิบัติตามนั้น

(๔) ในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบในหน่วยงานโดยตรงหรือหน้าที่อื่น ในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานของรัฐ ต้องยึดถือประโยชน์ของทางราชการเป็นหลัก ในกรณีที่มีความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ของทางราชการ หรือประโยชน์ส่วนรวมกับประโยชน์ส่วนตนหรือส่วนกลุ่ม อันจำเป็นต้องวินิจฉัยหรือชี้ขาดต้องยึดประโยชน์ของทางราชการและประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

๓.๓) หมวด ๒ ข้อ ๖ ให้ข้าราชการต้องละเว้นจากการแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบ โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่และไม่กระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม โดยอย่างน้อยต้องวางตน ดังนี้

(๑) ไม่เรียก รับ หรือยอมจะรับ หรือยอมให้ผู้อื่น เรียก รับ หรือ ยอมจะรับซึ่งของขวัญแทนตนหรือญาติของตน ไม่ว่าจะก่อนหรือหลังดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ไม่ว่าจะเกี่ยวข้อง หรือไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ก็ตาม เว้นแต่เป็นการให้โดยธรรมจรรยาหรือการให้ตามประเพณีหรือให้แก่บุคคลทั่วไป

(๒) ไม่ใช่ตำแหน่งหรือการกระทำการที่เป็นคุณ หรือเป็นโทษแก่บุคคลใดเพราะมีอคติ

(๓) ไม่เสนอ หรืออนุมัติโครงการ การดำเนินการ หรือการทำนิติกรรม หรือสัญญาซึ่งตนเองหรือบุคคลอื่น จะได้ประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือประมวลจริยธรรมนี้

ส่วนที่ ๔

ตัวอย่างการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวม

การขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวมหรือผลประโยชน์ทับซ้อน หมายถึง สถานการณ์ที่ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของสถาบัน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบต่อประโยชน์ของสถาบัน ได้ตกอยู่ในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้ และยังสามารถเข้าไปพิจารณาดำเนินการในกิจการของสถาบันตามอำนาจหน้าที่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสถาบัน แต่กลับนำเอาผลประโยชน์ส่วนตัวเข้าไปแอบแฝงหรือได้ใช้ประโยชน์ส่วนตัวเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหรือใช้ดุลยพินิจ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้องมากกว่าประโยชน์ของสถาบัน

ตัวอย่างเช่น

- ผู้บริหารของสถาบันเป็นคู่สัญญาซื้อขายกับบริษัทของครอบครัว ญาติ พวกพ้อง กำกับดูแลอยู่
- การฝากลูกหลานเข้าทำงาน
- เจ้าหน้าที่ออกแบบโครงการที่เอื้อประโยชน์หรือเข้าข้างผู้ประมูลรายใดรายหนึ่ง
- เจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดจ้างบริษัทของภรรยา/สามี ซึ่งดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ให้เป็นผู้ซ่อมบำรุงระบบคอมพิวเตอร์ในหน่วยงานของตนทำงานอยู่
- ข้าราชการ/พนักงาน ที่เกษียณแล้ว ใช้อิทธิพลที่เคยดำรงตำแหน่งบริหาร ไปเป็นที่ปรึกษาให้บริษัทเอกชนที่ตนเคยติดต่อ โดยอ้างว่าจะทำให้การติดต่อประสานงานราบรื่น
- ผู้ตรวจสอบบัญชีของสถาบัน รับงานพิเศษเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นผู้ทำบัญชีให้กับหน่วยงานอื่นในสถาบันที่ต้องถูกตรวจสอบ
- เจ้าหน้าที่อาศัยตำแหน่งหน้าที่ทางราชการรับจ้างเป็นที่ปรึกษาบริษัท เพื่อให้บริษัทเอกชนที่ว่าจ้างมีความน่าเชื่อถือกว่าบริษัทคู่แข่งในการประมูลงาน

รูปแบบของการกระทำที่เป็นการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม

ตัวอย่างเช่น

- ๑) การนำทรัพย์สินของหน่วยงานไปใช้ชั่วคราวในกิจการที่เป็นของส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนตัวและทำให้สถาบันเสียหายหรือเสียประโยชน์
- ๒) ไม่ใช่เวลาราชการหรือของหน่วยงาน เงิน ทรัพย์สิน บุคลากร บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือผู้อื่น เว้นแต่ได้รับอนุญาตโดยชอบด้วยกฎหมาย (ร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๘)
- ๓) ไม่กระทำการใด ดำรงตำแหน่งใด หรือปฏิบัติการใด ในฐานะส่วนตัวที่ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงว่าจะขัดกับประโยชน์ส่วนรวมที่อยู่ในความรับผิดชอบตามหน้าที่ หรือเป็นที่เสื่อมเสียแก่ตำแหน่งหน้าที่ (ร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๘)
- ๔) ข้าราชการ พนักงานสถาบัน ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การรับของขวัญ และผลจากการรับทรัพย์สินนั้น ได้ส่งผลหรือมีผลต่อการตัดสินใจในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่หรือในการปฏิบัติหน้าที่

- ๕) ข้าราชการ พนักงานสถาบัน ใช้ข้อมูลซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย หรือ การสั่งการตามกฎหมายหรือตามอำนาจหน้าที่และได้ใช้ข้อมูลนั้นเพื่อประโยชน์สำหรับตนเอง ครอบครัว บริวาร ญาติ หรือพวกพ้อง
- ๖) ข้าราชการ พนักงานสถาบัน ลูกจ้างสถาบัน ได้ทำงานพิเศษต่าง ๆ โดยใช้เวลาในระหว่างที่จะต้อง ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ให้กับสถาบัน
- ๗) ข้าราชการ พนักงานสถาบัน ได้เข้ามาทำธุรกิจกับหน่วยงานของสถาบัน ในลักษณะที่เข้ามามีส่วน ได้เสียในสัญญาต่าง ๆ ที่จะต้องทำกับสถาบัน
- ๘) การรับผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่
- ๙) การให้ของขวัญ ของกำนัล แก่เจ้านายเพื่อหวังความก้าวหน้า
- ๑๐) การช่วยลูกหลาน/ญาติ ให้ได้งานอย่างไม่เป็นธรรม
- ๑๑) การฝากลูกหลานเข้าศึกษาต่อในสถาบัน
- ๑๒) การซื้อขายตำแหน่ง การจ่ายผลประโยชน์ทั้งที่เป็นเงินและประโยชน์รูปแบบอื่น เพื่อให้ได้เลื่อน ระดับหรือตำแหน่งหรือความดีความชอบ

การขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม

การขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม มักเกิดขึ้นเมื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของข้าราชการ พนักงานสถาบัน หรือลูกจ้างสถาบัน เข้ามามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ซึ่งไม่ใช่ผลประโยชน์ทางการเงินแต่เพียงอย่างเดียว การขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวมหลายอย่างถือเป็นอาชญากรรม ได้แก่

- การรับสินบน
- ใช้อิทธิพลในตำแหน่งต่อการตัดสินใจของบุคคลที่สามเพื่อประโยชน์ส่วนตัว
- ใช้ข้อมูลทางการอย่างไม่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ของตนเอง
- การซื้อขายแลกเปลี่ยนของราชการ โดยอาศัยข้อมูลจากภายใน (Insider Trading) การขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ไม่ถือเป็นอาชญากรรม แต่ต้องมีการจัดการ โดยยึดหลักคุณธรรมและวิธีการตามที่ระบุไว้ในประมวลจริยธรรม ได้แก่

- การแสวงหาของขวัญหรือการบันเทิง
- การจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาแล้วทำให้เกิดผลเสียหาย
- การเตรียมการเพื่อให้ธุรกิจภายนอกมีโอกาสรับงานจ้าง
- ใช้อำนาจเอื้อประโยชน์ให้เพื่อนหรือญาติ

การขัดแย้งในผลประโยชน์เหล่านี้ บางครั้งก็ยังไม่ใช่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจริง แต่มีแนวโน้มว่าจะนำไปสู่ความขัดแย้งได้ ดังนั้น เราจึงไม่เพียงแต่จะต้องประพฤติตัวอย่างสุจริต แต่ยังต้องทำให้ประชาชนยอมรับในความสุจริตอีกด้วย